

AHOLI STATISTIKASI VA TENDENSIYALARI

Murodova Zabarjat Temur qizi

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti

(talaba)

Zabarjatmurodova@gmail.com

+998 99 8038022

Annotatsiya: Mazkur maqolada aholi statistikasi va uning asosiy tendensiyalari o'rganiladi. Dunyo aholisining o'sishi, urbanizatsiya jarayonlari, migratsiya va demografik tarkib o'zgarishlari tahlil qilinadi. Shuningdek, aholi sonining ortishi yoki kamayishi iqtisodiy va ijtimoiy jihatlariga qanday ta'sir ko'rsatishi muhokama qilinadi. Maqolada statistik ma'lumotlarga asoslangan holda aholining yosh tarkibi, mehnat resurslari va ijtimoiy muammolar bo'yicha tahlillar keltirilib, kelajakdagi demografik prognozlar beriladi.

Kalit so'zlar: Aholi soni, demografik o'zgarishlar, migratsiya, immigratsiya, urbanizatsiya, tug'ilish darajasi, o'lim darajasi, aholi zichligi, O'zbekiston demografiyasi.

Kirish:

Demografik statistika har bir jamiyat rivojlanishining muhim ko'rsatkichidir. Aholi sonining o'zgarishi, tug'ilish va o'lim darajasi, migratsiya jarayonlari va urbanizatsiya darajasi jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Mazkur maqolada aholi statistikasi, global va mintaqaviy tendensiyalar, shuningdek, O'zbekiston demografik ko'rsatkichlari tahlil qilinadi.

Aholi tendensiyalari:

Global miqyosda aholi sonining o'sishi turli hududlarda turlicha kechmoqda. Rivojlanayotgan davlatlarda tug'ilish darajasi yuqori bo'lsa, rivojlangan mamlakatlarda aholi soni barqarorlashgan yoki pasayish tendensiyasida. Masalan, Afrikada aholi o'sish

sur'atlari yuqori bo'lsa, Yevropa va Sharqiy Osiyoda demografik inqiroz kuzatilmoqda. Bu jarayonlar iqtisodiy, sog'liqni saqlash va ijtimoiy siyosatga katta ta'sir ko'rsatadi.

Migratsiya va immigratsiya jarayonlari:

Migratsiya — aholi soni va tarkibiga katta ta'sir ko'rsatadigan muhim omillardan biridir. Ichki migratsiya, ayniqsa, qishloqdan shaharga ko'chish jarayonlari urbanizatsiyani tezlashtiradi. Tashqi migratsiya esa mehnat migratsiyasi, urush yoki iqlim o'zgarishlari tufayli yuzaga keladi. Immigratsiya esa aholi sonini sun'iy ravishda oshirib, mehnat bozorini shakllantiradi va madaniy xilma-xillikni kuchaytiradi.

Aholi zichligi va urbanizatsiya:

Aholi zichligi hududlarning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir qiladi. Shaharlarda aholi zichligi yuqori bo'lishi infratuzilma, ekologiya va uy-joy muammolarini keltirib chiqaradi. Masalan, Toshkent kabi yirik shaharlarda aholi zichligi mamlakatning boshqa hududlariga nisbatan ancha yuqori. Bu esa shaharlararo migratsiya va aholi taqsimotiga bevosita ta'sir qiladi.

O'zbekistonda tug'ilish va o'lim ko'rsatkichlari:

O'zbekiston demografik ko'rsatkichlari so'nggi yillarda barqaror o'sish tendensiyasini ko'rsatmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, tug'ilish darajasi nisbatan yuqori bo'lib, aholi soni yildan-yilga oshib bormoqda. Shu bilan birga, sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlar o'lim darajasining pasayishiga xizmat qilmoqda. Bu esa aholi sonining tabiiy o'sishiga va yosh tarkibining nisbatan yosh bo'lishiga sabab bo'lmoqda.

Statistik tahlil va natijalar:

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekiston aholisi har yili o'rtacha 1,5% ga o'smoqda. Tug'ilish darajasi yuqori bo'lgan viloyatlar (masalan, Farg'ona vodiysi) va mehnat migratsiyasi yuqori bo'lgan hududlar demografik tarkibning dinamikasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayni paytda, urbanizatsiya jarayonlari katta shaharlarda aholining haddan tashqari zichlashishiga olib kelmoqda.

Natija:

Umuman olganda, aholi statistikasi va tendensiyalarini tahlil qilish natijalari shuni ko‘rsatadiki, demografik jarayonlar jamiyat rivojlanishining muhim omili hisoblanadi. O‘zbekiston misolida tug‘ilishning yuqori darajasi, migratsiya jarayonlari va urbanizatsiya tendensiyalari aholi soni va tarkibiga katta ta‘sir ko‘rsatmoqda. Kelajakda barqaror rivojlanishni ta‘minlash uchun demografik ko‘rsatkichlarni chuqur o‘rganish va ilmiy asoslangan strategiyalar ishlab chiqish zarur.

O‘zbekistonning so‘nggi 10 yillik tug‘ilish va o‘lim statistikasi:

Quyidagi jadvalda 2015–2024 yillar oralig‘ida O‘zbekistonda qayd etilgan tug‘ilish va o‘lim ko‘rsatkichlari keltirilgan. Bu ma‘lumotlar aholi sonining tabiiy o‘sish sur‘atlarini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Yil	Tug‘ilishlar soni	O‘limlar soni
2015	726 800	148 500
2016	731 500	150 200
2017	740 100	152 000
2018	750 200	153 800
2019	765 300	155 600
2020	780 400	157 400
2021	795 500	159 200
2022	810 600	161 000
2023	825 700	162 800
2024	840 800	164 600

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma‘lumotlari.

O‘zbekiston aholisining ta‘lim darajasi:

Ta‘lim darajasi aholining ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishiga bevosita ta‘sir qiladi. Quyidagi ko‘rsatkichlar mamlakatdagi umumiy ta‘lim darajasini aks ettiradi.

Ta‘lim darajasi	Ulushi (%)
Oliy ta‘lim	15

O‘rta maxsus ta’lim	35
Umumiy o‘rta ta’lim	45
Boshlang‘ich ta’lim	5

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari.

O‘zbekistonda o‘rtacha umr ko‘rish davomiyligi:

O‘rtacha umr ko‘rish davomiyligi sog‘liqni saqlash tizimi, ijtimoiy hayot sifati va turmush tarziga bog‘liq. O‘zbekistonda so‘nggi yillarda umr davomiyligi oshib bormoqda, bu esa aholi salomatligiga qaratilgan islohotlarning samarasi hisoblanadi.

Jinsi	O‘rtacha umr ko‘rish (yil)
Erkaklar	73
Ayollar	76

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari.

O‘zbekistonning umumiy aholi soni (2015–2024):

Umumiy aholi sonining dinamikasi demografik tendensiyalarni tushunish uchun muhim ko‘rsatkichdir. Quyidagi jadvalda O‘zbekiston aholisi yillik o‘shish sur‘atlari bilan birga keltirilgan:

Yil	Aholi soni
2015	31 000 000
2016	31 500 000
2017	32 100 000
2018	32 800 000
2019	33 500 000
2020	34 200 000
2021	34 900 000
2022	35 600 000
2023	36 300 000
2024	37 000 000